

Lietuvių gimtosios kalbos ir literatūros olimpiada Lietuvos ir užsienio lietuviškų mokyklų mokiniams

11–12 klasės

Rajono (miesto) etapas

2012 m.

ATSAKYMAI

I UŽDUOTIS

1. 1818 m. *Metus* publikavo L. Rėza.
2. Po vadinamojo didžiojo maro (1709-1711), per kurį daugelyje vietovių išmirė daugiau nei pusė gyventojų.
3. Karaliaučiaus (vok. Königsbergo) universitete.
4. Daugiausiai (apie 40%) K. Donelaičio *Metų* žodyno sudaro veiksmazodžiai. K. Donelaičio kalbai tai suteikia vaizdingumo ir dinamiškumo.
5. Poema susiformavo ir buvo išplėtota jau senovės Graikijoje. Žymiausiu jos pradininku laikomas Homeras.
6. Atsakymai gali būti įvairūs (J. Radvano *Radviliada*, A. Mickevičiaus poemos, A. Baranausko poemos ir kt.)

II UŽDUOTIS

1. Vienos daugiskaitinės formos, kurios yra kirčiuojamos galūnėje (*Sprindžiai, Šimkūnai, Ūsai*), reiškia šeimos, giminės vardą, o antrasis daugiskaitos variantas, padarytas pagal pamatinio žodžio kirčiavimą, vartojamas atskiriems šeimos nariams pažymėti (pvz., broliai *Sprindžiai, Šimkūnai, Ūsai*).
2. Atsakymai gali būti įvairūs (pvz., *Sprindis* ir *Šimkūnas*. Jie yra tos pačios kirčiuotės žodžiai; jie yra nekilnojamojo kirčio žodžiai; juose neveikia antrojo nuo galo skiemens taisyklė ir pan.).
3. Avd. *Šimkūnas* yra atsiradęs iš trumpinio *Šimkus*, kilusio iš krikščioniškos (hebrajiškos) kilmės vardo *Simeonas* (var. *Simeonas*).
4. *Sprindytė*. Kai pamatinis asmenvardis baigiasi *-is* (plg. *Sprindis*), pagal lietuvių kalbos taisykles moterų pavardės daromos su priesaga *-ytė*, kai baigiasi *-ius* (plg. **Sprindžius*) – su priesaga *-iūtė*.
5. Ilgieji skiemenys yra *sprin-*, *šim-*, *kū-*, *ū-*, kurių centrus sudaro mišrieji dvigarsiai *in*, *im* ir ilgasis balsis *ū*.

III UŽDUOTIS

1. Antanas Baranauskas
2. Kristijonas Donelaitis
3. Maironis

IV UŽDUOTIS

1. Zigmas Zinkevičius
2. Frydrichas Kuršaitis
3. Danielius Kleinas

V UŽDUOTIS

1. Rinkinyje spausdinta J. Kėkšto, K. Bradūno, A. Nykos-Niliūno, H. Nagio, V. Mačernio poezija.
2. Taip buvo vadinami pagal žurnalą „Literatūros lankai“, kuris pradėtas leisti greitai po to, kai pasirodė antologija (1952-1959). Žurnalas buvo žemininkų estetinių orientacijų tąsa.
3. Žemininkus „trečiaja mūsų poezijos karta“ J. Girnius pavadino norėdamas juos atskirti nuo subjektyvios (romantikų ir neoromantikų) bei objektyvios (visuomeninės, idėjinės) poezijos, nes žemininkai orientavosi į filosofinę refleksiją.

VI UŽDUOTIS

1. a) S. Šaltenio apysaka „Riešutų duona“, b) Vaižganto „Dėdės ir dėdienės“, c) I. Šeiniaus „Kuprelis“.
2. S. Šaltenio kūrinyje mergaitė charakterizuojama ne aprašant jos išvaizdą (paminima tik viena detalė – nukirptos kasos), bet pateikiami jos elgsenos, emocinės būklės ypatumai. Pasakotojas yra subjektyvus – jis pasakoja akivaizdžiai demonstruodamas savo ypatingą emocinį santykį su aprašomu personažu, tačiau sykiu demonstruoja ir „antiromantišką“ poziciją. Pasakotojui mergaitė yra simpatiška, bet pasakotojas to „nenori“ pripažinti („šlaistosi“, „pakenčiama“).

Vaižganto ištraukoje susikoncentruojama į kūno detalių ir mergaitės visumos išvaizdos dermės aprašymą. Įtaigumą autorius čia sukuria laikydamasis pabrėžtinai objektyvios, realistinės stebėtojo pozicijos, demonstruojančios, jog objektyvus pasakotojas neidealizuoja mergaitės kūno, mato jo defektus, bet nepaisant to įrodo, kad mergaitės patrauklumas yra išskirtinis („rodės, tokia oda nė senatvėj nesiraukšlės“ ir pan.).

I. Šeiniaus „Kuprelyje“ mergaitės išvaizdos aprašymas yra pateikiamas romantizuotai, išimylėjusio ją kūrinio herojaus akimis. Mergaitė idealizuojama, bet koks jos judesys, išvaizdos ar aprangos detalė kelia jam didelį emocinį įspūdį. I. Šeiniaus kūryba dėl to priskiriama impresionizmui.

VII UŽDUOTIS

1. **meld-* (plg. *meldė*), **kent-* (plg. *kentė*), **skund-* (plg. *skundė*), **vert-* (plg. *vertė*).
2. Atsakymai gali būti įvairūs, pvz., visų keturių žodžių garsų pakitimai vyksta morfemų sandūroje: prie šaknies yra pridedamos darybinės ar kaitybinės priesagos; visuose keturiuose žodžiuose pokytį patiria pirmasis priebalsių sandūros narys; visų keturių žodžių pirmasis priebalsių sandūros narys yra sprogstamasis priebalsis, kuris virsta pučiamuoju priebalsiu ir pan.
3. Taip. Visi keturi žodžiai yra priesaginės darybos, turintys darybos formantą *-tas*. *Raktas*, *raštas* yra padaryti iš veiksmažodžių šaknų: *rak-tas* – *rak-ti*, *rak-a*, *rak-ė*, *raš-tas* – *raš-yti*, *raš-o*, *raš-ė* kaip ir žodžiai *maistas*, *plaustas*.
4. Iš daiktavardžio *veidas* (*veizdėti* < **veid-dėti* : *veid-as*) ir turi darybos formantą (priesagą) *-dėti*.

Pastaba. Šios užduoties atsakymų, kurie formuluojami vartojant sąvoką „raidė“, negalima vertinti teigiamai.

VIII UŽDUOTIS

1. a) R. Gavelio romanas „Jauno žmogaus memuarai“ b) A. Škėmos romanas „Balta drobulė“, c) V. Mykolaičio-Putino romanas „Altorių šešėly“.
2. R. Gavelio romane vaizduojamas sovietinės okupacijos laikas, kurio esminis bruožas – represinės aplinkos ir jos neatitinkančios utopinės ideologijos dominavimo paradigmos. A. Škėmos romane vaizduojamas nuo sovietinės okupacijos pabėgusio pokario emigranto menininko, priversto dirbti viešbučio liftininku, gyvenimas Amerikoje. V. Mykolaičio-Putino romane – XX a. pradžios Lietuvos bei nepriklausomos tarpukario Lietuvos, jos sostinės Kauno kasdienybė ir intelektualinė aplinka.
3. R. Gavelio romane parodomas herojaus idealų praradimo kelias ir bejėgiškumo prieš sovietinę sistemą suvokimas. A. Škėmos romane vaizduojama herojaus menininko, atplėšto nuo tėvynės ir atsidūrusio bukinančio darbo aplinkoje, egzistencinė drama ir išprotėjimas. V. Mykolaičio-Putino romane vaizduojama herojaus intelektualinė transformacija, dvasininko pasirinkimo išsižadėjimas ir pasukimas laisvos kūrybos keliu.

IX UŽDUOTIS

1. Atsakymai gali būti įvairūs, pvz., visi sakiniai yra sudėtiniai, visi sakiniai turi po du gramatinius centrus ir pan.
2. Sakiniai: b, c, d, f; jungtukai o, ir.
3. d sakinys: *Man lieps ravėti – ir jis po žemes voliosis*. Šiame sudėtiniame sakinyje pirmasis dėmuo (*Man lieps ravėti*) rodo antrajame dėmenyje (*jis po žemes voliosis*) reiškiamo veiksmo sąlygą.
4. a sakinys: *Čia tikrai bitės pačios parodė, kaip niekam nereikia apie jas girtis*. Šiame sudėtiniame sakinyje prie pagrindinio pirmojo sakinio (*Čia tikrai bitės pačios parodė*) yra prijungtas antrasis šalutinis sakinyje (*kaip niekam nereikia apie jas girtis*), kuris turi galininko [tiesioginio papildinio] poziciją (ir atsako į klausimą *Ką tikrai čia bitės pačios parodė?*).

X UŽDUOTIS

1. Eilėraštis pavadintas „Brazdžionio išniekinimu“ dėl savo sarkastiškos aliuzijos į žymų B. Brazdžionio eilėraštį „Per pasaulį keliauja žmogus“ (išspausdintas rinkinyje *Per pasaulį keliauja žmogus*, 1943). Pagrindiniam B. Brazdžionio leitmotyvui „Baltas baltas kaip vyšnios viršūnė“ G. Patackas čia panaudojo antitezę „Juodas juodas“.
2. H. Radausko eilėraštis „Dainos gimimas“, kuris prasideda eilute „Aš nestatau namų, aš nevedu tautos“, yra poetinė antitezė B. Brazdžionio eilėraščiui „Šaukiu aš tautą“.
3. Pavadinimas „Amžinas žydas“ yra aliuzija į Bibliją ir joje pavaizduotą žydų istoriją bei likimą. B. Brazdžionis lietuvių poezijos istorijoje buvo pirmasis taip intensyviai parafrazavęs Bibliją, naudojęs jos įvaizdžius savo poezijoje ir aktualizavęs religinę problematiką XX a.

XI UŽDUOTIS

1. Dalelytės (*taigi, ben*), jungtukai (*kad, nes*).
2. Veiksmažodis *dėkavoti* kalbos kultūros aspektu yra laikomas didžiąja kalbos klaida. Žodis *dėkavoti* yra nenorminis hibridas, kuris turi savos kilmės šaknį ir svetimos kilmės priesagą *-avoti*. Bendrinėje kalboje taisomas *dėkoti*.
3. Tariamasis nuosakos. *Pasiliktumei*.
4. Yra. Žodis *taigi* gali būti išskiriamas kableliais, kai norima jam suteikti įterptinį pobūdį.
5. Lietuva. 3a.

XII UŽDUOTIS

1. Pirmasis tekstas yra meninio stiliaus, antrasis - publicistinio. Meninio stiliaus tekste kalba atlieka estetinę funkciją, yra individuali, tekstas yra emociingas, vaizdingas, turi ekspresijos, meninių priemonių. Publicistinio stiliaus tekstas yra informatyvus, tačiau pasižymi ir subjektyvumu, tekste logiškai dėstant mintis siekiama skaitytoją informuoti ir kartu paveikti emociškai (atsakymai gali būti įvairūs).
2. Publicistinio stiliaus. Oratoriai vartoja šabloniškas emocinio poveikio menines priemones (jos nėra savitos ir originalios); kalba neatitinka publicistinio stiliaus normų – yra per daug knyginė, sušabloninta, negyva; demonstruojama per daug emocijų, patoso, hiperboliškumo.
3. Paprastai meninio stiliaus tekstuose vengiama pažeisti kalbos normas, tačiau pasitaiko, kad kalbos normos pažeidžiamos sąmoningai, nes kalbos normų pažeidimai atlieka tam tikras menines funkcijas.
4. Daiktavardžių (sudaro daugiau nei 40% žodžių). Mokslinė kalba yra logiška, gausi mokslinių abstrakcijų, siekianti kuo tiksliau perteikti mintį (vartojama daug sudėtinių terminų, tarptautinių žodžių, sąvokų, būdingi iš būdvardžių, veiksmažodžių atsiradę daiktavardžiai ir t.t.).

XIII UŽDUOTIS

1. Vincas Mykolaitis-Putinas. Ši ištrauka liudija nepriklausomos prieškario Lietuvos kultūros situaciją, įtampą tarp liberaliųjų ir dešiniųjų (klerikaliųjų) visuomenės jėgų, Vytauto Didžiojo universiteto aplinką, atspindi paties Putino sąmonės raidos momentą ir apsisprendimą rašyti romaną *Altorių šešėly*.
2. Kristijonas Donelaitis. Ištraukoje atsispindi Apšvietos epochai būdingas noras pozityviai pasitarnauti visuomenei, gerinti kasdienio gyvenimo sąlygas. Kita vertus – ryškus liuteroniškai tradicijai būdingas dievobaimingumo, sąžiningo gyvenimo Dievo akivaizdoje suvokimas.
3. Antanas Baranauskas. Ištrauka reprezentuoja tipišką romantinę savimone, kasdienybės ir likimo, dvasinio gyvenimo ir žemiškumo prieštaras, dramatišką carinės Lietuvos dramą išgyvenančio herojaus savijautą, nuolatinį praeities romantizavimą.

XIV UŽDUOTIS

1. *einšteinų* ir *galilėjų*. Ši antonomazija yra tam tikra metonimijos atmaina, paremta sukeitimu, kai tikriniai žinomi vardai yra vartojami bendrine reikšme siekiant sukelti konkrečias asociacijas.
2. Sinekdocha yra tropas, kai vietoj dalies nusakoma visuma, rūšis vietoj giminės, vienaskaita vietoj daugiskaitos ir pan. Sinekdocha panaši į antonomaziją tuo, kad irgi yra tam tikra metonimijos atmaina, kuri remiasi sukeitimu (gali būti ir kitokie panašūs atsakymai).
3. Žodis priklausomai nuo funkcijos gali būti ir tikrinis, ir bendrinis vardas. Jeigu žodis *rūta* vartojamas augalui pavadinti, tai jis yra bendrinis daiktavardis, o jeigu *Rūta* vadinama mergaitė ar moteris, tai jis yra tikrinis daiktavardis.